

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Váradi Károly.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, FAZAKAS JÓZSEF, HEGEDŰS ISTVÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félfévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-középutca 31. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a **Kiadó hivatalba** (csillagútea, 7. sz. a.) küldendők.

A női ügyről.

(Folytatás.)

Mielőtt azonban arra térnénk át, mily pályákra, mily szakmukákra képesíthetjük a nőket, vizsgáljuk meg, hogy e képzésnél vagy e képzés alkalmazásával a gyakorlatban mily nehézségek merülnek fel.

Először is maga a munkaképesség még nem eleendő a boldogulásra. Erre még egy bizonyos fokú, vagyis irányú értelmi fejlettség kell, melyet az oktatás magára soha sem ad meg, hanem csak az étellel karöltve. Ez irányú értelmi fejlettség az emberekkel való bánásmódban s az ennek alapjául szolgáló emberismeretben nyilvánul. Hogyan szerezzé ezt meg a nő ily kora ifjúságában?

Pedig ez szilárdítja meg jellemét, ez erősíti ítélőképességét a férfunak, ki előtt a nagy világban járva-keelve a gyakorlati-élet mezején küzdve nagyobb látókör nyílik meg; a hol lelki szeme azaz elméje élesedik, éle-síti azt a küzdelem szüksége.

Meg tudunk-e azon gondolattal barátkozni, hogy a nőt ne csak a maga eddigi szűk körével, hanem az étellel, a világgal lássuk küzdelemben?

És ez azon körülmény, melynek szempontjából még a nőnem jóakarói is csak szűk korlátok között tartják a nőnek nyilvános pályákon való alkalmazhatását megengedhetőnek; féltik övéiket a kudarcvallástól, a tehetetlenség erőlködésének nevetségességétől.

Tagadhatatlan, hogy a férfiút a természet oly előnyökkel ruházta fel, melyekkel a nő nem bír; az erő mindenkor az ő részén. van, így tehát a hatalom is mindaddig, a míg nem a szellem fölénye az irányadó. De minthogy az embert az állattól épen a szellem különbözteti meg, s a valódi embert a szellem által vezérelt szabad akarat határozza meg: a külérő a magasabb fokú műveltséghez képest a második szerepet fogja játszani. Mert hiszen nincsen testileg oly erős ember, kit

a természetnek egyik másik teremtménye e tekintetben ne múlna felül. De azért áldá meg a gondviselés a férfit észszel is ereje mellett, hogy ez utóbbit fékezni bírja, azon uralkodni tudjon s hogy csak ott alkalmazza, hol ez őt éppen emberi méltóságából nem vetkőzteti ki.

E testi erő volt egyedüli tényező abban, hogy egy magához szellemileg minden valószínűség szerint egyenlő lényt az egyenlőség bebizonyításának lehetőségétől a maga javára megfosztott; a mi — ki tagadhatja? — barbarizmusra vall. Ez erőben való elbizakodottság szülheté az oly rég fennálló társadalmi világrendet, mely e két szellemileg egyenlő lény közül a testileg gyöngébb félt a másikkal nem mellé, hanem az ő fönnhatóságának alárendelé. Az ily felfogásból származott elbizottság szorítá a nőt oly korlátok közé, melyeknek bizonyos tekintetben és a család javára, a férfiúra nézve is irányadóknak kellene lenniök, s ekkor semmi sem gátolná a nő szellemi gazdagítását, nyilvános munkaképességét, mely egyenjogúságot szülne munka-felosztással, mint az már maga a férfinem között is szokás.

Hogy sok és nagy küzdelemnek árán lesz ez kivivható, az nem titkólható; s annyiival inkább nem, mert ez egyenjogusítás érdekében történtek oly kísérletek, melyekre nem a szükségesség érzete vezetett, s melyek éppen azért az ügynek nagy kárára voltak, mert vívmányai következményeként kell a mostan fennforgó aggodalmakat is tekintenünk.

Hadd mondhassam el ezek okát!

Vissza kell menüem a női egyenjogúsítás legelső mozgalmaira, melyek iránya azonban az újabbakéval semmi más összefüggésben nincsen, mint azon közvetett befolyás által, melylyel korunk törekvéseinek haladását akadályozzák.

Franciaországban hangzott először a női jogegyenlőség eszméje s nem dicső módon, a menyiben a galanteria (az én szótáramban nem kapom e fogalom magyar jelzését) korszakában a 18-ik század forradalmi

ideje előtt, jogtalanul folytak be nők az ország dolgaiba, sőt tényleg ők kormányoztak, míg végre a nép nyomorba süllyedt s elégedetlenségét a párisi kufárnők (mesdames de la halle) felkelése forradalomig fokozta.

Az akkori clubbok idejében a nők is szerveztek ott nehányat, melyek legalább elvben a férfiakkal való egyenjogúságot követelték; s az „emberi jogok kinyilvánítása“ után csakhamar „a nők jogainak kinyilvánítása“ következett s mindez oly egyének befolyása által, kik a társadalom salakjai voltak, s oly viszonyok között, melyekben minden erkölcsi fogalom üres szó volt.

A kormány, azaz a convent 1773 elején tiltó határozatot hozott a nőknek az ország ügyeibe leendő mindennemű beavatkozása ellen s az imént jelzett veszedelmes női clubbok legutolsóját, ugyanezen év végén záratta be.

1830-ban a juliusi forradalom újra felszínre hozta a nők társadalmi egyenjogúsítását. Ekkor keletkezett a „nőemancipáció“ ma kelletlen hangzású elnevezése, melynek megtestesült képviselője gyanánt George Sand áll előttünk.

E dolgok reactioja alatt nyög ma is Franciaország, melynek forradalmi jelszavai: szabadság, egyenlőség és testvériség — megvesztegették a művelt világ legnagyobb részét, s a társadalom az emberi jogokért küzdőknek példáját óhajtván utánozni, vakon követte a reactió divatját is, erkölcei — és szokásaival együtt. — Így mi is; és nem gondoljuk meg, hogy viszonyaink mások!

Ma már úgy öltözködünk, úgy társalgunk, úgy múltunk mint Páris; sőt leányainkat is úgy neveljük, t. i. franciásan. És e nevelési rendszer anyáról leányra megy át, s nevelünk legtöbbször hiú, tetszelgő, önző, követelő, uralomravágyó, fényűző, dacos, állhatatlan, könnyelmű — s így szív- és jellem nélküli lényeket.

S ezek azon hibák, melyekkel a nőket vádolják; és — fájdalom! — legtöbbször nem ok nélkül.

„Nem csoda — teszik hozzá — a nő gyenge elméjű, nem tehet róla; agyrendszere fejletlen, maga az agy is könnyebb nála, mint a férfiúnál, teste pedig ideges, gyöngye s nagyobb küzdelmet, lelki rázkodásokat nem bír meg.“

S ha ez valóban így van, csodálkozhatunk-e, ha nem jó beszámítás alá, ha csak néembernek, de embernek nem tartatik.

S ez fájdalom valóban így van.

De most mondók, hogy éppen mimagunk neveljük mind erre leányainkat.

— — — „Oh beh szép lesz a kis Anna ebben az új ruhában!“ — halljuk a három éves gyermekleánynak mondani. Vagy a 10 éves előtt: „Rózsaszín ruhát csináltatok leányomnak; a kék nem áll neki jól.“ — Aztán: »Tűrhetetlen e derekak divata; egészen elrontja a szegény leányok alakját.“ — Meg: Beh gyönyörű vagy leányom, ölelj meg.“! —

S ez a leány ne legyen hiúvá?! . . .

— Asszonyom, oly szép oly kedves a gyermeke, hogy mindenkinek szeretnie kell! — Tehát a kedvesség és szépség elég arra, hogy a leányt mindenki szeresse. A leányka ezentúl igyekszik is főleg szép lenni, hogy tessenék. S az ily gyermekből ne váljék tetszelgő nő?

— Én oly gyöngye vagyok, semmit sem tagadhatok meg gyermekemtől. — A hiúvá és tetszelgővé nevelt leányból önző nő is lesz, mert arra szoktatták, hogy az ő akaratát — másét mellette számba sem véve — mindig teljesítik.

S ha a leány hozzá szokott, hogy mindenki teljesítse kívánságát: nem fogja-e azt férjétől is és mindenkitől, mint egészen természetes dolgot, megkövetelni? S ha ez sikerül neki, elbizottá lesz s mindenkin uralkodni fog akarni.

E négy tulajdon, melyek már a nélkül is miveletlen szivre mutatnak — elméje csekély képzése mellett, s a magasabb erkölcsi élet igénye nélkül, fényűzővé teszi, mert tündökölni, csillogni akar. Kis körrel nem éri be; hiába igyekeznek vele megértetni, hogy a külsőség nem nyújt tartós boldogságot, hogy az izgatott élet árt egészségének: belátja ugyan, de kisebblést lát a visszavonulásban. — Nem dac-e ez? . . .

A sok zaj és láрма csakugyan megtámadja idegeit. Már most ennek rovására nyer kifejezést mind azon szeszély, türelmetlenség, mi egész környezetének kínjává válik.

S ha ma szereti azt, a mit holnap utál; ha ma jónak találja azt, a mit holnap kárhoztat: nem higgadt-ság hiánya, nem állhatatlanság, nem könnyelműség-e ez?

De mi csoda? Idegrendszere gyöngye, agya ennyi meg ennyivel higgabb, kisebb, könnyebb a férfiúnál! Legalább a tudomány ezt állítja.

Ha úgy neveljük a nőt, mint egy üvegházi plántát: hogy is erősödnének, edződnének idegei? A spártai nő közmondásos példája nem azt mutatja, hogy a nők idegeit nem lehetne megedzeni!

Más helyen meg azt mondja a tudomány: az agy fejleszhető szellemi foglalkoztatás által; s minél több ily munkára készítjük, annál inkább nyer élességben, gondolkozási képességben; annál többet mennyiségben és súlyban.

Hol itt a következetesség? — Midőn azt az agyat — annak próbája nélkül, a mi erősítésére és fejlesztésére szolgálna — bélyegezzük tehetetlennek, erősebb functiora képtelennek?! . . .

A tapasztalat még azt a bizonyítékot is felhozhatná, hogy mennyivel higgadtabb, komolyabb s határozottabb gondolkodással bír az egyszerű tanulatlan földmives, mint az ú. n. mivelő nő. De midőn ezzel is a nő képessége ellen vél érvelni, feledi, hogy a kenyérkeresőt az önfenntartás az élet ezer meg ezer eshetőségei közt folytonos küzdelemre sarkalja; az ily küzdőt önérdéke készíti tünődni, gondolkozni, tehát el-

méjét, agyát módok feltalálására erőltetni vagy legalább használni, melyek segítségével az eléje gördülő akadályokat legyőzhesse.

A nő tűr és sir, — s ez nem fejleszti agyát. Koránt sem akarom azonban ezzel azt mondani, hogy jobb lenne, ha ellenkeznek, türelmetlenkednek.

A türelem mindig a legszebb dísz a nőnek, s jól alkalmazva egyáltalán minden embernek. Csak azt akarom ezzel bizonyítani, hogy a nőnek — azt a kis rendszer nélküli tanulást sem vévén ki — rendszeren nincs alkalma elméjét fejleszteni, agyát gymnasztizálni, hacsak nem francia — vagy is inkább modern szellemdúskodás által; a mi lehet piquante, mulattató, de nem nemes. Nemesak nincs alkalma reá, hanem a társadalmi korlátoknak ezer meg ezer — a külszin fenntartását célzó — törvényei által megszorítva, folytonos félelem, aggodalom vagy is inkább tartozkodás vezérlik lépteit; mely küzdelem természetére nézve nemesak különbözik a nyílt, bátor férfias küzdelemtől, hanem magába zárt, elfojtott valami; tehát ellenkező hatással is bír az agyra az iméntinél.

A szerény, siró, tűrő nő . . . ez az eszménye a valódi nőnek mai fogalom szerint, a ki érzi helyzete gyámoltalanságát s megadóan él női kötelmeinek. Boldog-e? Ez más kérdés! Férje legfeljebb mosolyog a „fontoskodáson“, a mint nevezi, melyet neje házi dolgainak tulajdonít, s kanapén végezhető „asszonyi dolog“-nak mondja; így fejezvé ki kicsinyeskedését a nő önfeláldozása és önmegadása iránt.

A nőt e közöny sérti; a jó férj ezen is mosolyog; ez is: „asszonyi dolog“ — „asszonyi ésszel“ felfogva, mely az ő magasabb látókörét, az ő magasabb erkölcsi világát éppen ezért nem zavarja. Mi köze ezzel a nőnek? Ide úgy sem képes felhatolni.

S e két lény együtt él egy hosszú életen át a nélkül, hogy egymást valóban megértené. — Lehet-e ily élet a célja értelmes, szívvvel s lélekkel bíró egyénnek, ha ez egyén mindjárt csak nő is? . . .

S mi az oka mindennek?

Azon társadalmi ferde felfogás, mely nem tartja szükségesnek, hogy a nő a férfival egyenlő miveltiségi fokon álljon.

S még mennyi hátránya van ennek!?

Meghal a férj, s a serdülő fiú azt tapasztalja, hogy a törvény az anyát nem tartja képesnek arra, hogy gyermekeit egyedül, saját meggyőződése szerint nevelje vagy neveltesse, sem hogy a megmaradt vagyont kezelje; hanem gyámotársat rendel melléje, a kinek — tehát az anyával szemben egy idegennek — akarata, rendelkezése szerint történik azontúl minden. Az anyának szíve magzatit más akarata szerint kell nevelnie, s a férjével együtt szerzett vagyont, részben tehát saját szerzeményét, más kezeli (s néha el is kezeli); mert ő a dolgok jogi rendjébe nem lévén beavatva — könnyen ámitás martaléka lehet.

S miért nincs beavatva? . . .

Ha tehát belátjuk, hogy a nőnek az életben általában az eddiginél több belátásra, magasabb értelmi fejlettségre van szüksége; s ha meggondoljuk, hogy értelmének ereje csak elmélet által van megállapítva, de tapasztalat által még nincs bebizonyítva: emberiségi és közmivelődési tekintetek intenek arra, — hogy számára, — ha egyelőre csak alakai képzés céljából is — a magasabb, sőt a legmagasabb oktatás is hozzáférhetővé tétessék; melynek az élet igen sok körülményei között fogja gyakorlati hasznát vehetni. Ez által fennköltebb lelkű nőket, miveltebb, okosabb anyákat fog a társadalom nyerni, kik a jót megismerik és magáért a jóért s nem hiúságból szeretik; az általános miveltség magasabbra fog emelkedni; a nőkről eddig alkotott fogalom megváltozik s kevesebb könny fog női szemekből hullani, mint hullott eddig.

A legnagyobb küzdelmet, mely a nőre e téren — de csak eleinte — vár, a tudatlanság s a rossz akarat által megvesztegetett előítélet fogja okozni, mely a két nemű ifjúságnak együttes járása, kelésében megbontránkoztatót fog találni. Holott abban semmi sértő vagy megbélyegző nincs, nem lehet, ha a 17—18 éves leány a tudományért látogatja a tudomány csarnokait. Már a folytonos együttlét is elveszi az élet a dolognak az érettebb ifjúságnál; de meg nem is ér rá léhaságokra gondolni az oly egyén, kit a tudomány utáni vágy lelkesít. Később a megszokottság természetesnek fogja vallani e legmagasabb kiképzését a nőnek, s végre azt is el fogja ismerni, hogy jobb az egész családra nézve, ha a leány férjhez menéséig komoly, szívet-lelket tápláló foglalkozással tölti idejét, mint ha udvaroltat magának, s kikerülhetetlennek vélt kiadásokat okoz szüleinek, a divst oktalan majmolása által.

(Befejezése a jövő számban.)

Magunk nevelése.

III.

A képzelem bűvös ereje nélkül a múlt világa föl nem tárulna szellemünk előtt, a történelem csak egy adat halmaz fárasztó tudását adhatná át lelkünknek; de azt a rokonságot, mely szellemi összeköttetésbe hoz a legtávolabbi múltban élt népekkel és legmesszibb körben élt egyénekkal, nem éreznők át. Hogy mit vesztenénk ezzel: művelt embernek nem is kell magyarázni.

Képzelemmel mindenki meg van áldva; de a köznap életben a képzelem hatalmát, erejét nemcsak nem veszik számba, hanem a hatását is gyakran gyászosnak, végzetesnek tartják. Miért? Mert az iskolázatlan elmét téves útra csábítja, a tapasztalatok által nem érlelt ke-

délyt elégedetlenné teszi, el nem érhető vágyak ébresztése által türelmetlenséget, zúgolódást terjeszt.

Ezért kell a képzelmet is fejleszteni, irányozni, nemesb célok felé sarkalni; kivált az összhangzó szépség, az ellentétek kibékítését eszközölő hit és szeretet iránt kell minél élénkebb érzéket ébreszteni, mert ez által a képzelem az anyagi élet korlátozó köréből, nyügeiből eszményi világba emelkedik. A megkötöttség e világából a szabadság boldog honába szárnyal.

A képzelem így azon irányra térítettik, mely sem az egyéni, sem a családi és nemzeti életnek átkává fajulnia nem engedi. A prolétárok képzelgése helyett a munkára képes, a nagy eszmék által lelkesített és termékeny szellemek jogos képzelem-világának van helye és lesz is mindig jogosultsága e földön.

A képzelem a szép érzék fejlesztése által lesz valóban irányozható.

Mily sivár egy élet lenne oly lakásban tölteni el életünket, mely csak a szél és eső ellen véd meg, mely csak világosságot bocsát be hajlékunkba!

A szépet kell keresnie, a képzelemnek ez egészséges táplálékát kell óhajtania annak, ki az élet magasb céljait el akarja érni, ki egyéni életét minél gazdagabbá akarja tenni. Ha silány, ha szegény az egyén öntudata: az élet bája, szépsége veszi el fényét.

Nem elég a tudás, ha bár Goethe szerint: „mindig jó tudni is valamit.“ Nem a tudás általában vagy részben, hanem annak tudása, mi nagy, mi szép, mi nemes: legyen egy ifjú legszebb célja, törekvése! De a nagyság, szépség, nemesség első sorban a képzelmet ragadja meg; a képzelem fogékonysága nélkül hatásuk kétes vagy zavart lesz. A képzelmet pedig fogékonyra a szépzéneti nevelés teszi.

Mi a szépzéneti nevelésnek legbiztosabb eszköze? A szépművészeti termékek látása, fölfogása, megértése! Más szavakkal: a zene, képzés, költészet remekeinek szemlélete, a bennök megvalósult műelvek fölfedezése, megfejtése.

A szép művek a szépet, a fenséget fejezik ki különböző oldalról; a szép, a fenséges fölfedezése éppen oly dicső adománya az emberi természetnek, mint az oki láncolat föltalálása a természeti tüneményekben és történelmi eseményekben.

Helyesen írja Blackie: „Oly ember, kinek csak az ismeretek szerzésére van éles esze, ki egyebet sem tud, mint szilárd kézzel tenni: rátermett lehet a világ durva munkáira, de a mellett kellemetlen, szeretetre nem méltó, szegletes, nyakas, önféjű, civódó, szemérmetlen és faragatlan jellem is lehet. Az ily jellem szegletességét a szépzéneti nevelés simítja le és teszi a társadalom igen hasznos tagjává, és önmagára nézve is ez nyitja meg számára a jóllét nem ismert forrását. Szerezze meg hát az ifjú mihamarább a bármely alakban jelenkező széptárgyak szemlélete által a képzelem valódi táplálékát. Nem kell elmulasztanunk tanítvá-

nyainkra nézve sem egy alkalmat sem, mely a szép érzését gerjeszti, fogékonyságig ébreszti föl.

Ha a városban egy szép épületet építenek s szép képeket állítanak ki, ha ügyes erőmutatványok szemlélhetők, ha az emberi test izom-ereje és hajlékonysága művészi tökélyre vitt fejlettségét mutatja egy-egy jó nevű erőművész: ezek mind meg annyi jó alkalmak, melyeket tapintatos figyeltetés mellett a később tudalmasabbakká kifejlődő szépzéneti élvezeteknek élő forrásaivá lehet tenni.

De mindenek előtt és mindenek felett korunknak egy beteges iránya, a közszellem egy hamis áramlata ellen kell kettőzött erővel küzdenünk. A bírálati, a minden nagyot kicsinylően elemző, a tudákos elméleti, nagy képüsködő felfogás helyett, mely ifjainkból mind megannyi „műbölcselő“-t teremt, kik a legmagasb szellemi műveltség mázával takarják be azt a tátongó ürességet, melyet a szív túlélte állapotának merek nevezni, még a suhanc ifjúról szólva is: — az igazi szép és nemes dolgok iránti valódi lelkesedést kell fölébreszteni. Horatius: „Nil admirari“ (Semmit sem kell bámulni.) elvéig jutottak-e ifjaink? Ez elvig, melyet még egy élet csalódása sem ment ki egészen?...

Legalább az ajkaikon oly idegenszerű és természet-ellenes módon, ellebbenő gúnymosolyban ez elvelfogadását voltam kénytelen nem egyszer fölfedezni. És bizony nem tett rám kellemes hatást! Hadd beszéljen helyettem Blackie, mert szépen fejezi ki lelkem legmélyebb meggyőződését. „Az, ki e nagyszerű világ egyetemen jelenségei közepette nem esik bámulatba, mélyen és gyakran: nem a mellett tesz tanúságot, hogy a világban nincs semmi bámulatra méltó; semmi fenkölt; hanem csak amellett, hogy az ő rokonszenvét kicsinyes dolgok tartják lekötve, hogy az ő tehetsége csekély.“ Az ifjú kor nem jogosít föl cynikus életbölcsekre! Ki már az élet tavaszán ily bölcs, annak lelke fenekéig üres. Az ifju a nagy írók művét ne bírálati szempontból vegye kezébe, hanem azért, hogy bennök szépségeket fedezzen föl és aztán érezze is át ezeket. A bírálat, mely megérdemli e szép címet, mély szellemi belátás és hosszú tapasztalás érett gyümölcse. Minthogy pedig a nép a gyermek ifju állása pontján áll: a néptanítónak ez álláspont iránt kell tisztelettel viseltetnie. Soha sem mondának szebb nevelési elvet ki ennél: „maxima reverentia debetur puer o“ (Juvenalis) — a legnagyobb tisztelettel tartozunk a gyermek-kor iránt. — Vajha nagyszáju politikusaink is fognák föl ez elv fontos voltát, s alkalmazkodnának is hozzá mind annyiszor, valahányszor a politikai téren nagy emberek tetteit bírálják a nép előtt!

Csak kipróbált katona tudja, mint nyerik meg a csatát. Éretlen kritika az izlést csak rontja és a szép-érzéket csak bágyasztja.

Jó dolog a nevetés is. Nehéz viszonyok közt éljük a világot. Jól esik, egy-egy jó tréfán kedvünknek

szabad folyást engednünk. De ha a nevetséges fölismerése a furcsát, az esztelen előítéletet szemlélfelhető alakban terjeszti elénk: ezzel még nem tanít szépre. A léleknek nem ad szép formát, sőt igen könnyen minden komoly törekvéstől elriasztja. „Az élet — mondja Blackie — komoly dolog, és még senki sem lett gúny és mások nevetségessé-tétele által sem nagygyá, sem jóvá.“

Aristoteles szerint a nevetséges a dolgok felszínén lebeg. A mulattató regények, melyek halatlan üresek és a legtöbb esetben csak az elme legkülöncebb játéka, a komoly és nagy gondolatokra irányult elmélkedés után üdítő hatással lehetnek; de szüntelen csak léha dolgokkal pihentetni az elmét, enyhíteni a kedély fáradtságát — helytelen dolog.

Ezért lapunk részéről is, — mint a mely az iskola érdekei mellett a családi élet oly mozzanataira is törekszik figyelmet fordítani, melyek népünk szellemi fejlődésére üdvös befolyásúak lehetnek, teljes szívből üdvözölhetjük azt a mozgalmat, melyet Jókai Mór derék kezdeményezése folytán a hirlapírói kör indított meg, a magyar regényirodalom lendítése érdekében és a felette elterjedt olcsó, külföldi selejtes regények kiküszöbölése céljából. A világnemzeteknek roppant olvasó közönsége elfogyasztja a jót és a rosszat is a nélkül, hogy a léha irodalmi termékek kártékony, erkölcsi hatását nagyobb mértékben éreznék meg. De kisebb nemzetnek sokszoros gonddal kell óvnia az erkölcsi épséget, melytől a létért folytatott nehéz küzdelemben kártartása, jellemereje leginkább függ; az ilyeneknek a szellemi fejlődés terén minden veszélyes áramlatot közakarattal kell elfojtania.

Kimondhatom tehát, mint fejtegetéseim foglatát: a magunk nevelése a szép érzék, a nemes ízlés, a fenséges, a tökélyes iránti fogékonyság fejlesztése nélkül — félszeg, öszhangzatlan marad. A szépet keressük; de ezt csak szép érzékünk művelése által tudjuk fölismereni, felfogni, megérteni!

Hegedüs István.

KÜLFÖLD.

A népoktatás Angliában.

(Folytatás.)

Anglia 1870-től mostanig népiskoláira többet költött 40 millió font sterlingnél, vagy 453 millió forintnál.

A költségek egy részének fedezése végett, parlamenti határozattal, a népre iskola-adó vettetett, mely azonban, valamint Angliában majdnem minden adó, csak a háztulajdonosokat terheli. Nekik a házbér 6%-jét kell adóba fizetniök, s ez oly teher, mely némelyekre nézve igen is nyomasztó. Ezen kívül az angolok közszelme még sok egyebet is tesz és mindenütt, a hol vala-

mely jótékony intézet felállítása vagy valamely szükségét szenvedő könnyítése forog szóban, a legjobb oldalról mutatja be magát. — Így a fentebbi összeghez, azokból a községekből, melyek önkéntesen tartanak iskolákat, aláírásokból évenként 786,245 fnt sterling, vagy 9.172,518 forint gyűlt be és adatott. Nem csoda; mert az iskolák segélyezésére az évenként 5 fnt sterlinget aláírók száma 21,089-re, az 1—5 fnt sterlinget aláíróké 109,000-re és az ugyancsak évenként 1 fnt sterlingnél kevesebbet aláíróké 129,000-re szaporodott.

A school-boardok fenntartásának államilag kezelt rendszere sokkal költségesebb mint a magán s illetőleg felekezeti iskoláké; és mivel az állami iskolák fenntartására szükséges pénz adó által kétségen kívül könnyebben szerezhető be, mint az utóbb említettekére megkívántató összeg önkéntes adakozások által, az előbbieket gyakran vádolták pazarlással. S habár nem is áll éppen így a dolog, a mint ezt azok állítják, kik az állami népiskolákra azért irigykednek, mivel ezeknek semmi közök sincs az egyházakkal: — mégis van némi igaz is ama vádban. — Mert az iskola épületekre rendkívüli összegek adattak ki, és a néptanítók jövedelme, a magasabb intézetekben működőkével összehasonlítva, igen nagy, úgy hogy a néptanítóknak legalább is kétharmada jobban el van látva, mint a középiskolák tanítóinak fele.

Az új iskoláknak nagy számmal történt beállítása, berendezése természetesen több tanító alkalmazását tette szükségessé. — Ezeknek tanulmányi rendje s illetőleg kiképzésök módja körülbelől a következő: — Ha egy tanuló a népiskolát elvégezte és ennek a legmagasabb osztálya végzésével érettségi bizonyítványt kapott, rendszeren ezen iskolánál marad, mint kezdő tanítócska vagy is inkább mint tanító-jelölt, (az ilyet az angolok „apprentice“-nak, vagy gyakrabban pupil teachernek nevezik.) — Ezen félig tanuló, félig tanítói állásában kötelessége az öregebb tanítónak a tanításban segítenie és az első tanítótól („head teacher“, vagy „head master“) hetenként 6 órát kap a szükséges tantárgyak- és a paedagogiából, s illetőleg a módszertanból.

Magától érthető, hogy ezen, mindkét nembeli fiatal tanítók fizetése még nagyon csekély; hetenként 4—10 schillingre, vagy is 2—5 frtra megy. — Ha ezen jelöltek, körülbelől öt, jó előmenetellel pedig bár 4½ évig működtek is, és ha az illető szakokból, melyekben tanítani akarnak, évenként egy-egy vizsgálatot állottak: ezzel tanuló idejük letelik és erről bizonyítványt kapnak, melylyel bármely tanító-képzőnél jogosan kérhetik a felvételi vizsgálatra való bocsájtást, hogy ennek kiállása után hivatásukra magokat kiképezhessék. A tanító-képzőkbe való belépés azonban sok nehézséggel jár.

Mert Angliában bármely állomásra való pályázatot, úgynevezett competency (illetékességi) vizsgálatnak kell

megelőznie; azaz a pályázat minden folyamodóra nézve nyitva áll, de a meghatározott számú üres helyek betöltésére csak azok választatnak ki, a kik a legjobb eredménnyel tették le e vizsgálatot. Így egy-egy képzőbe tán ötvenen is folyamodnak, de közülök a vizsgálat kiállása után csak a 15 legjobb vétetik fel, mivel többnek számára nincs hely. Azoknak, a kik valamely okból nem léptek be a képző-intézetbe (training college), de évről-évre vizsgálatot mégis akarnak tenni, még két évig kell azon iskolában, mint tanítóknak működniök, a melynél próba-idejüket töltötték. Ezután, ha a megkivántató ismeretök megvan, ugyanazon vizsgálatot tehetik, a melyet a képzők rendes növendékei, és pedig velök egyszerre; mindazonáltal, nem fizettetnek oly jól, mint azok, a kik a tanítóképzőt szabályszerűen végezték. — Mindazok, a kik próba-idejükön túl vannak, de a végleges vizsgálatot a képzőben még nem tették le, segédeknek, assistenseknek (assistans sc. teacher) neveztetnek.

A tanító-képzőkben a tanfolyam két évig tart, s tanulóiknak évenként 15 font sterlinget, vagy 175 forintot kell fizetniök. Minden év végével vizsgálatra állanak a növendékek s ehez mérten bizonyítványt (certificate) kapnak, melybe tanulmányaik ideje és az van feljegyezve, hogy ez alatt mit végeztek, mennyire haladtak. A kik mind a két vizsgálatot letéve, érettségi (v. képesítő) bizonyítványt kaptak, a képzőből elbocsátatnak, mire valamelyik iskolai bizottságnál állomásért folyamodhatnak. Ezen tanítók bizonyítványaik után „certificated teacher“-eknek, képesített tanítóknak, neveztetnek.

Érdekes szemügyre venni, mily jelentékeny szaporodás történt az utóbbi tíz év alatt a néptanítók körében. Míg 1870-ben azoknak a tanítóknak a száma, a kik érettségi bizonyítványt nyertek, még csak 12,467 volt, 1877-ben az ilyenek száma már 24,841-re szaporodott; assistens volt azelőbbi évben 1262, az utóbbiban 4021; végre a próbatanítók (pupil teacher) száma 1870-ben volt 14,304, mely szám 1877-ben már 34,008-ra hágott.

Angliának és Skociának a mindkét nembeli növendékek oktatására fennálló 40 tanítóképző intézetét jelenleg mintegy 5019 tanuló látogatja. A képzők épületei homlokzatán rendszeren egy előépület (homlokház) áll, melyben az igazgató lakása, a könyvtár és tantermek vannak. Eme főépülethez mindkét oldalról, a telek hátsó része felé irányuló szárnyépületek csatlakoznak, s ezeket egy hátsó épület köti össze egymással. — Így az egész egy négyszöglet képez, melynek közepén rendszeren kert van. — Az egyik szárnyépületben a munkaterem és a tanítók hálószobái, a másikban meg a tanítónők (mistresses) hasonnemű szobái vannak. Mindezen képző-intézetek évenként összesen mintegy 2000 vizsgázott tanítót bocsátanak ki, s így a jelenleg tapasztalható tanító-hiány rövid idő alatt meg fog szünni.

A képzők tantárgyai mindkét nemre nézve ugyanazok. Szóbeli vizsgálat, — a mint ez Angliában már

általános szokás — a képzőkben is vagy egyáltalában nem, vagy csak kivételképpen tartatik. E helyett mindenik jelölt kinyomatva kapja ugyanazokat a kérdéseket, melyekre írásban kell megfelelniök. — Nem is az illető intézet tanítói javítják ki a benyújtott dolgozatokat, hanem a vizsgálók (Examiners); s e tisztre minden egyes tantárgyra más-más személyt nevez ki az állam. A vizsgálat után néhány hétre tartják meg a vizsgálók a döntő-ülést, (Schlussitzung. Szerk.) melyen testületileg határozzák el, hogy kik állották ki a jelöltek közül a vizsgálatot kellőleg. Ennek tárgyai a következők:

1. Olvasás, és a könyv nélküli tanult versek elszállása (200—300 sor van kiszabva).

2. Szép-, és helyesírás.

3. Az iskola vezetése. Ezt illetőleg kérdések tételnek fel, hogy miképp lehetne az egyes tantárgyakat a legcélszerűbben tanítani; milyen legyen a módszer; hogy kell egy népiskolát szervezni, rendben tartani, stb.

4. Angol nyelvtan és fogalmazás. (Ez utóbbi mellett a német eredetiben meg van jegyezve, hogy szerkesztéstant (Dispositionslehre) a vizsgálati szabályzat nem ismer s nem kíván. A szerk.)

5. Földrajz (mahtematikai, természettani és politikai). Ennél nagy súlyt fektetnek arra, hogy a jelöltek az egyes országok térképeit, tekintettel folyóikra, hegyeikre, partalakulásaikra, stb. emlékezetből tudják le rajzolni.

6. Történelem (az angol történelmen kívül egyébre ritkán terjeszkednek ki)

7. Algebra, arithmetika és a három-szöglet (trigonometria) alap-elemei; a tanítónők csak az arithmetikából vizsgáztatnak.

8. Geometria (a tanítónőknek e helyett: varrás, szabás, stb.)

9. Gazdaságtan, könyvvitel, háztartás, stb.

10. Ének, (Vocalmusik) elméletileg és gyakorlatilag.

11. Rajz.

Ezen tantárgyakon kívül, melyekben mindenik jelöltnek helyt kell állania, még egyéb tantárgyakat is választhat a vizsgázó, és bizonyítványán dicsérőleg említetik föl, ha ezekből is letette a vizsgálatot. Ilyen tantárgyak: az ó- és új nyelvek, a természettan, a vegytan és a magasabb matematika.

A rendes képezdei kiképzést nyert néptanítók évi fizetése Angliában 115 font sterlinget, vagy 1340 frtot és Skótiában 135 font sterlinget, vagy 1575 frtot tesz; a tanítónőké pedig 70 font sterlinget, vagy 816 forintot.

Nem kevesebb mint 1239 tanító évenként mintegy 150—200 font sterlinget, tehát 1850—2433 frtot húz, sőt némely öregebb tanítók 3600 frton feljüli évi fizetést is kapnak. — Ehez járul még az is, hogy a néptanítóknak legalább fele és a tanítónőknek egy harmada szabad lakást élvez, s így az ő állapotjuk sokkal jobb, mint bármely más országbeli pályatársaiké.

(Befejezése a jövő számban.)

KÖNYVISMERTETÉS.*)

Nótan, vagy az asszonyi hivatás tudománya.

Intézetek, képezdek, felsőnép- és polgári iskolák megmágnhasználat számára.

Irta: **de Gerandó Antonia.** Kis 8-rétű 102 lap. Megjelent Kolozsvárt, Stein Jánosnál, 1880-ban. Ára 30 kr.

„Nem világi hölgynek, de kevesebbek által ismert eszes lénynek, a ki hiv barátságával támogatni tudja a küzdőket és nekik eszméket s ihletet tud adni“ — van ezen kis könyvecske ajálva. — S tagadhatatlan, hogy ily nők — s még férfiak is — elég megfontolni valót és sok gondolatébresztőt találhatnak benne; hanem azért — a mint az elmondandók igazolni fogják — tankönyvnek teljességgel nem való, s a címlapján megjelölt intézetekben még olvasó könyvvül is csak kiválóan gondos vezetés alatt használható.

Az „Előszó“-ban legelőbb is azt mondja az író, hogy „jó nőnek, hasznos honleánynak lenni, (azt) nem annyira az iskolában, mint az anyai házban tanulhatja meg az ifjú leány.“ Tehát: „nem elméletből, de gyakorlatból.“ — Ez oly igazság, melyet senki sem tagadhat meg. Abban is igaza van, hogy nálunk is „életkérdés, hogy az erkölcsiség végre erős alapra legyen fektetve, és mivel ez kivált a nőktől függ, nem felesleges az iskolában is, még elméletben is beoltani az erkölcsi miveltséget az ifjú leányok szívébe.“

Ugyancsak az előszóba foglalt vallomása szerint, a szerző saját növendékei számára írta könyvét, melyről azt állítja, hogy úgy igyekezett összeállítani, hogy „minden nemzetiséget, minden vallásfelekezetet kielégítsen.“ — Én azt hiszem, hogy a morálnak nincsen nemzetisége és e munkácska csakugyan senkinek sem okozza a vallásos érzületében háborúságot. Hogyan is okozna, — hiszen maga az író vallja be, hogy vallással nem bibelődik. De ez — véleményem szerint — egyik fő hiánya munkájának; mert az összes, emberi kötelességek teljesítése, úgy a nő, — mint a férfinemnél érzelmdolga, érzelm kifolyása; már pedig érzelmeinkre — kivált gyermek- és ifjúkorunkban — leghatározóbb befolyása van, vagy legalább lehet a valásnak. Kár volt tehát a nők tanából az igaz valásosságra vezérlőket teljesen kiszorítani. Hisz alig van a világon kötelességeinkre buzdítóbb valami, mint a valásos hit, — eiannyira, hogy nincs arra példa, hogy valóban vallásos nő erkölestelen legyen.

Az Előszó után egy Bevezetés következik. Ennek az elején azt mondja a szerző, hogy ha a nemzetek művelődési fokára akarunk következtetni, csak azután kell néznünk, hogy a nő náluk „milyen szerepet játszik a társadalom szervezetében?“ — Igaz; de azért — ábrándkergető túlzások kikerülése végett — helyén

*) Felolvasatott a kolozsmegyei tanítótestület könyvbíró bizottságának f. é. január havában tartott ülésén.

volt utánna vetni azt, a mit nagy örömmre mindjárt meg is lelék mellette, — ezt t. i., hogy fontos az is, hogy milyen az ő (t. i. a nő) „erkölcsi szinvo-nala?“

Még nagyobb örömmre volt, hogy nő tollából olvashatám, hogy a nőnek rendeltetésénél fogva a háztűzhely körül kell élnie. Így lehet neki, mint feleségnek, mint anyának áldásos befolyása a családra, még ha e befolyás „észrevehetlen“-nek tűnik is föl. Helyesen hangsúlyozza a t. szerző azt is, hogy „e befolyás (következménye) éppen azért kiszámíthatatlan, mert gyöngéd és folytonos.“ — Ily befolyás, s illetőleg ily áldásos közremunkálás feltétele mellett, készséggel ismerem el én is, hogy sok eset van s lehet arra, hogy „öntudatos, okos és nemes nő mellett még (a) léha férfiből is derék ember válik, s gyermekeikből hasznos honpolgárok lesznek.“ S elismerem azt is, hogy — kivált napjainkban — a nők hatása annyival döntőbb lehet a családra s a gyermekek nevelésére, mivel — szerző szavaival szólva — mostanában „a közélet a férfit csakugyan gyakran ragadja el.“ Kétszeres „szüksége van tehát odahaza elszánt társra, barátira, másod magára, kibe határtalanul bizhassék és ki képes legyen gyermekeiből derék embereket nevelni.“

Különben is nevelni a gyermekeket, ős időktől fogva kiválóan az anyák kötelessége volt; és e kötelességeket ezután is teljesíthetik saját jó érzelmökből anélkül, hogy az lebegne szemök előtt, mit az író igen is apodictice állít, — ez t. i. hogy tőlük függ, az ő „kezőkben van a haza sorsa.“ — Fájdalom, mostanában sok jól nevelt hazafinak hazája sorsa sok mindentől függ, de talán legkevésbé az anyák nevelésétől. Hanem a mennyire ettől is, bizonyára éppen annyira, vagy még inkább az apák eszejárásától is. — Pár sorral alább körülbelől azt fejezi ki a szerző, hogy az öszhangzatos kiképzésre nem elég a holt betű. Én is azt hiszem; s éppen azért úgy vélem, hogy a 8-ik és 9-ik lapra írt sok holt betűből álló mondatok, meg e könyvnek másutt is gyakran használt, hangzatos frázisai halmaza teljességgel nem elégséges arra, hogy ifjú lánykakat majdani kötelességeik tudatára ébresszen s hú teljesítésökre buzdítson. Jó lett volna erre, életeleven példákat hozni fel s ezekből vonni le a szükséges okulást; mert a szavak az emlékezetből csak elrepülnek. Különben is, a miket ittsművének még sok más részében is nem annyira fejteget, mint inkább emlékeiből s olvasmányaiból idézget a szerző, nehezen fogják azokat ifjú leányok megérthetni!

A 10-ik lapon arról panaszkodik szerzőnk, hogy a nők nevelése, kiképeztetése sokkal hiányosabb a férfiakénál. Általánosságban véve ez is igaz; de éppen azért kár, hogy maga az óhajtott reformok lelkes hirdetője sem mondja meg, hogy hol a hiány.

Ha a t. szerző is abban véli ezt rejleni, hogy a leánygyermekeket még eddig nem nevelik teljesen úgy,

mint a fiukat: bátor vagyok arra figyelmeztetni, hogy a nők agya 1—2 unciával könnyebb, mint a férfiaké. — De egyúttal megjegyzem, a régiak szavával szólva: „absit invidia dicto“ — nem az irigység szól belőlünk!

Eltagadhatatlan természeti okok, s fontos társadalmi érdekek tiltják, hogy a leányoknak a fiukkal teljesen egyenlő képzést adjunk. Nem egy a képességek, nem ugyanaz a rendeltetésök; tehát a képzésök sem lehet teljesen egy és ugyanaz.

Különbözik a nőknek korszerűbb s az eddiginél teljesebb képzése érdekében, hazánkban is sok történet az újabb időben; sőt néhol már túlzásokba csapongásoknak is tapasztalhatjuk jeleit. Általánosságban nem állíthatni tehát, hogy „gyarlón elkészülve, minden biztos alap nélkül, öntudatlan állapotban adatik át az ifjú leány egy olyan társadalomnak, mely benne minden rossz hajlamot, úgygyólván, a legnagyobb előszeretettel igyekszik kifejteni.“ Igaz lehet ez egyesekre, s fájdalom legigazabb egy bizonyos kasztra nézve, a mely leánygyermekait többnyire nagyon is tudatlan állapotban, s kiválta szükséges életelvek — és józan életnézeteknek majdnem teljes hiányával bocsátja ki a társadalomba, vagy is inkább a „társaságba“. De — Istennek hála! — az ily egyesek száma is apadóban van már, legalább a műveltebb középosztályban; sőt ama felsőbb kaszt is kezdi már belátni, hogy nem adhat többé feltétlen hitelt külföldi gouvérnantejainak, országcsavargó zongoramestereinek, társadalmi felolvasóinak; és hogy eddigi felsőbbségét rég őrzött elszigeteltségével s örökös hazán kívüli vándorlásaival, többé meg nem tarthatja s jövőre nem biztosíthatja.

Mindazáltal mi is úgy véljük: nemcsak nem árt, de éppen hasznukra lehet leányainknak, ha okkal-móddal már az iskolában s „legalább elméletben is előre tanulatják, mi vár majd rájuk az életben s micsoda tulajdonokra lesz szükségök, hogy hivatásuknak megfelelhessenek.“

Azt azonban erős meggyőződéssel hisszük és hirdetjük, hogy a leányok helyes nevelésére — jól szervezett s gondos vezetés alatt álló közintézetek bizonyos korig terjedő látogatása mellett is — legfontosabb napjainkban is a jó házas, családi nevelés. És mivel ebből az anyáknak jut a legnagyobb s legnehezebb feladat, ezért vált volna nagy örömeinkre, ha az ismertetésünk alatt álló „Nőtan“-ban egy, minden tekintetben megbízható kalauzt ajánlhattunk volna részökre. De vajon nyertünk s illetőleg nyerhetnek-e benne legalább (?) illet: ennek megítélését, a mű rövidbe fogott tartalmának fejezetenkénti ismertetése nyomán, magokra t. olvasóinkra bizzuk. — Magam, mint ismertető, itt előzetesen csak annyit jegyzek meg, hogy úttörő műtől nem is vártam, mert jogosan nem is várhattam illet; hanem azért őszintén megvallom azt is, hogy igazán tanulságosan felvilágosítót, s legalább tervszerűen alaprakót s

így biztosan építeni kezdőt is jóval kevesebbet találtam benne, mint a mennyit címe után várhaték vala tőle.

Az I-s ő fejezet: „A nő rendeltetéséről“ szól. — A sok frázis mellett is tagadhatatlan, hogy az írónő szép rendeltetést tűz a nők elé s ez: „a folytonos tökéletesedés, a másokért való munkásság, a szeretetet és önfeláldozás.“ Azonban ez nemcsak a nők rendeltetése, hanem minden emberé. Éppen azért sajnálom, hogy a szerző, ha itt-ott lelkesítőleg is, de csak általánosságban szól róla. E hiányt alig pótolja, a „nők hatalmának“ kicsiben is élénk kiszínezése, melynek ríktító vörös színe pedig elég éles tenorral kiáltja, hogy „nemcsak a gyermeknek sorsa, de még a férfié is a gyenge nő kezében van.“ Rövid történeti visszapillantással is igyekszik ezt igazolni, de konkrét esetek s megragadóbban ható példák idézése nélkül. Visszapillantásának szomorú eredménye, hogy az asszonyok nemcsak a nyers erő idejében, de sok helyt még most is rabszolgáknak tekintetnek. Aztán bátorításul s biztatásul jelzi ugyan, hogy a civilizált világ másképpen bánik velök, de elfeledi megemlíteni, hogy ez kiválóan a keresztény vallás érdeme. — Pedig itt lett volna helye a növendék leánynak elbeszélni, hogy mit tett a vallás a nő szabadságáért. Ez azonban mint felesleges(!) kimaradt; de ott tündökölt helyette e nagy hangzású s nehezen kimagyarázható frázis: „az asszonyok elbutítása erkölcsi rendszer volt“. — Én legalább az „erkölcsi“ jelző jelentését itt — megvallom — nem értem; a butítást pedig aligha űzték vala nőekkel szemben a férfiak kiszámításból, rendszeresen. Erre vonatkozólag az ó- és középkori népek történelméből sem olvashatunk ki egyebet, minthogy a nők magokra hagyatottságát, korlátozását s ezek következtében előállott elmaradottságát az apáknak s férjeknek a folytonos háborúk miatti gyakori távolléte, az általánosan csekélynek mondható műveltség, — szóval: az azon korbéli összes társadalmi állapotok, viszonyok és körülmények okozták. — Az ezzel ellenkezőleg csak úgy oda vetve s legkissebb bizonyítás nélkül kockáztatott állítást tehát teljességgel el nem fogadhatjuk.

Ellenben a műve I. fejezete végén olvasható eme korszerű buzdításáért már szívünk mélyéből üdvözlőjük a lelkes szerzőt: „Most már eltűntek, vagy legalább tűnőfélben vannak az előítéletek... Most tehát, hogy szellemileg végre felszabadultak, mutassák meg a nők is mire képesek. A helyett, hogy férjeiknek, fiaiknak rossz szellemei legyenek; a helyett, hogy elvtagadás és becsületellenes tettekre indítsák őket s kisszerű vétkek hiuságok kielégítésére: varázsolják (őket) hő s ö k k é, azaz oly lényekké, kik képesek a jóért magukat feláldozni, kik lelki bátorsággal bírnak az élet küzdelmeiben, s a társadalom — újjászületik!“

A második fejezet „Az erkölcsstanról“ szólana, de csak is szólana; mert ily fontos tárgyról 3 kis lapon alig lehet érdemleges valamit mondani. Ezért,

Melléklet a „Család és Iskola“ 9-ik számához.

miután elmondta, hogy mivel foglalkozik az erkölcsstan, általános igazságok felújításánál s rájuk vonatkozó, rövid definitióknál nem is próbált egyebet adni benne a szerző. — De, igaz: a következő fejezetekre való átmenetül, még kötelességeinket, s illetőleg a nők kötelességeit is osztályozta! — Hanem úgy, hogy igaz lélekkel senki se mondhatná rá, hogy osztályozása kiválságilag a nők hivatása szempontjából történt. — Egyébiránt e fejezetet olvasni könnyű, megérteni sem bajos; de könyvnélkül megtanulni haszontalan munka volna. A szerző tolmácsolása nélkül is tudja, érzi vagy legalább hiszi bármely jóra való 14—15 leány is mindazt, a mi tudni, érezni v. hinnivaló van benne.

A harmadik fejezet címe és tárgya: „Önmagunk iránti kötelességek.“ Ez egy nagyon szépen, bár szintén nagyon is röviden kidolgozott fejezet. Belső rövid bevezetés után, összehasonlítást teszen az író a nő az állat és ember között. Ennek eredménye az, hogy szervezetünk a legtökéletesebb állatokéval sokban egyező; a lelki működések nagyobb része is közös. Aztán kimutatja, hogy az ember erkölcsös lény, és utal arra, hogy mik vezethetik erkölcsi tökélyre; vagy más szavakkal: mik óvhatják meg az állatiasságtól? És feleletei erre: Emberi méltóságunknak tiszteletben tartása; ne csak szeressük, de kövessük is a jót. — Mértékletesség minden cselekedetünkben; tiszta erkölcsöség; óvakodás a haragtól és féktelen indulattól. — Önmagunkon uralkodni tudás, egyenesszívűség, takarékoság. — A külső kitüntetéseknek, az emberek ártiszeletének józan megvetése. — Eme sok szép kötelességnek hitvallása és követése: drága gyöngy a női életben. S ha minden nő, ki tudná magában fejteni, s házában és környezetében megtudná valósítani ez erényeket: milyen Eldorádó volna a föld s rajta milyen boldogok volnának a nőknél kívül és mellettök a férfiak is!

A negyedik fejezet az „Önnevelés és folytonos tökéletesedés“ követeléseit tárgyalásának van szentelve. E fejezetben az író elhagyja erkölcsstan fejtéteit, mivel az ide tartozó kötelességek fogalmai már az előbbiekből folynak. Sok helyt nagy illetel ír, de stílja néhol nagyon is dagályos. Egy helyt azt mondja, hogy „a jónak, a tökélynek magasztosságát a szívvel fogjuk fel.“ — Ez lehet költői szólam, de felvilágosítás szempontjából édes keveset mond. Alig pár sorral alább meg ez áll: „a szeretet tágtítja a szívet.“ — Nem volna jó; mert úgy a szerető szívek hamar elhalnának! Én az ilyen természetellenes kifejezések helyett azt mondanám: a nőnek az ártatlan szív igaz érzelmei hű követésében, azután meg napi foglalatossága pontos teljesítésében kell a tökély felé haladnia. — Jól teszi a t. szerző, hogy óvni akarja a nőket az unalomtól; de hogy ez óvintés kis könyvecskéjében is annyiszor ismétlődik, ez talán igenis bosz-

szantó lehet azokra, a kikre célozni akar vele; ellenben csak mosolygerjesztő az olyanokra, kiknek — istennek hála! — mindig van annyi dolguk, hogy jóformán csak hirtől tudhatják, hogy mi az unalom.

Háziasabb, magyar nőinknek különösen esenghet a fülébe ez a franciás mondás is: „óvjuk meg tehát gondosan szívünket minden kiszáritó befolyástól!“ Egyébiránt ez már olyan dolog, a melyet én nem értek. Közelebbről érdekelt olvasónői szerencsére azonban maga az író megmondja, hogy ez az által gyógyítható, ha igyekszünk „határtalanul szeretni és bámulni mindazt, a mit szeretni és bámulni lehet.“ Ugyanitt mondja mindjárt ezt is: „A szívtől ered a lelkesedés s a lelkesedés hőssé teszen.“ — Erre az aláhuzott, hibás ragra való figyelmeztetésen kívül csak annyi a megjegyzésem, hogy a hősiesség nem női erény, s kivált békés polgári életben egyáltalában nincs is szükség hősnőkre.

Örömmel s őszinte elismeréssel emelhetem ki, hogy e fejezetben a tisztaság, — szerénység és munkásság a kellő módon vannak ajállva. De azt már különösnek találtam, hogy a „rendszeres élet“-ről csak annyi van benne megemlítve, hogy ez „az egészség tan szabályainak alkalmazása, melyet mindenkinek tudnia kellene.“ — Szép és jó volna, de honnan tanulják, honnan tudják, mikor még a miniszteriumtól köriratokkal ajállott „Nótan“-ban sem kapnak róla az éppen idézettnél semmivel sem többet?!

Végül azt ajállja, hogy a leányokat úgy kell nevelni, mint a fiukat, hogy egy bizonyos korban tudjanak önállóan megélni. — Ezt el lehet érni, és mostanában mindenféle kísérletek is történnek ily irányban. Majd meglátjuk: mi lesz az eredményök!

(Befejezése a jövő számban.)

Dr. Bartók István.

IRODALOM.

A „Nemzeti Nőnevelés“ nyomról-nyomra mind egyenesebb és biztosabb léptekkel halad kitűzött célja felé. Vezércikkei helyes paedagogiai elveket, józan társadalmi nézeteket fejtegetnek, hirdetnek s értelem kábító divatos eszméktől s könnyelműen felkapkodott idegenszerűségektől meg nem hamisított, igaz nemzeti érzület tolmácsolói. A nőnevelés terén érdemeket szerettekéről közölt életrajzai legtöbbszörre vonzó s tanulságosak; nem ábrándokra ragadók, hanem tettekkel lelkesítőek. Még sikerültebbek s hatásukban még köztelenebbül válhatnak üdvöskékké többszörre tudományos értékű s mégis könnyen felfogható ismeretterjesztő értekezései s a gyakorlati tanítás körébe tartozó helyes irányú és módszeres, talpraesett közlései, melyek legtöbbje sok más így nevezettél jóval méltóbban érdemelné meg a „minta-lecke“ nevét. — Mindezekért csak kötelességet teljesítünk, midőn újabban is a legmelegebben ajálljuk e pártolásra valóban méltó vállalatot, (melyből eddig már 4 füzet adatott ki) nemcsak a leányne-

veléssel foglalkozó intézetek, hanem a művelt és egészséges művelődésre törekvő családok figyelmébe is.

Legutóbbi ismertetésünk óta már a „Magyar Paed.” Szemle“-ből is 2 új füzet jelent meg. A III-nak az elején a szerkesztő, vállalata becsesebb tétele érdekében, 12 pályázati díj kitűzéséről értesít, mely díjakat (4+3+2+1 körmői aranyat és a 2 négy-négy, meg a 6 két-két magyar ezüst frtost) a Szemle“ ez évi folyamában megjelenő 12 legjobb paedagogiai vagy didaktikai értekezés vagy cikk fogja elnyerni. A pályamunkák tárgyát a pályázók tetszésük szerint magok választhatják; de mindnyájoknak nyílt sikkal, azaz nevek aláírásával kell versenytérre lépniök. Terünk szűk volta nem engedi, hogy a pályázat többi feltételeit is közöljük; de a kiváló tapintatra mutató 7-iket mégis ide iktatjuk. E szerint a „pályabírói tiszt elvállalására egy fővárosi és három vidéki tanítóegyletnek közgyűlésileg megválasztandó megbízottjait fogja felkérni a szerkesztőség.“ Bizton reméljük, hogy e pályázat az eddigieknél még változatosabbakká s egyszersmind magasabb tartartalmuakká is teszi a Szemle ezután megjelenő füzetait. E jó gondolatért tehát, ha külföldi példák nyomán jött is rá — csak gratulálhatunk a t. kollégának. S még inkább gratulálunk azért, hogy legutóbbi (a N.) füzetében jól a nyakuk közé vágott azoknak a „tanügyi gyászvitészek“-nek, a kik kedves gyönyörűségeket lelik abban, ha a német lapok szerkesztőségeihez álnév alatt besompolyogva — az ő,

ha nem is világra, de minden esetre jelentékeny területekre szóló közlönyeikben, rossz akaratú ferdtésekkel, alattomos ráfogások-, túlzó nagyítások- és általánosításokkal feltehetőleg s gyalázhatják meg hazánk tanügyét, tanügyi állapotát. Elismerjük, hogy erre legtöbb joga volt neki (Rill Józsefnek), és hogy midőn élt e jogával, csak hazafias kötelességet teljesített. De az már nem volt szép tőle, vagy a „repertorium“ írójától, hogy a midőn lapunk 6-ik számának a tartalmát ismerteté, a megrótt gyászvitészekéhez hasonló ferdtéssel azt állítá Kozmáról, hogy „az osztat'an egyosztályu (!) iskola célszerűsége mellett tört lándzsát“; sőt még ezt is utána veté egész kárörömmel: — „az egylet nem pártolja. Hiszen Kozma, — a mint előterjesztése címe is mutatja — nem tett egyebet, mint egész tárgyiasággal egymás mellé állítá „az osztatlan (azaz az egytanítós és egy tantemben működő) népiskola jogosultsága mellett és ellene felhozható érvek(et), gyakorlati és nevelés-oktatástani szempontból.“ — Attól a „nem pártolás“-féle ráolvasástól tehát nyugodtan alhatik Kozma, ki jól tudja, hogy miután becsülettel teljesíté kötelességét, nemcsak megőljenezték a jelen voltak, hanem még jegyzőkönyvi elismerést és köszönetet is szavazott neki a gyűlés. — Legyünk igazságosak s aztán éljen a „Paed. Szemle“ is, kivált ha a nyelva még jobban megmagyarosodik! — (A többi füzetes vállalatról s egyéb beküldöttekről a jövő számban. A szerk.)

T Á R C S A

A természet és az anya.

(Folytatás.)

„De nem csak a virágok a mi kedvenceink — folytatá beszédét az anya. — Ha a virág a föld mosolya, mely azt kis helyet, a hol született, hol táplálékot talál, el nem hagyja soha: a madár a természet zenésze, mely alant hagyva a föld porát, fölemelkedik, föl a magasba s ott zengi el szíve érzelmait.

„E kis, szárnyas zenészek közül sok baráttal dicsekedhetünk. Ők szeretnek és fölkeresnek minket, mert mi is szeretjük őket. A rideg, komor tér közepette, midőn szívünk úgy elcsügged néha, látva az ólom színű felhőket, a hó borította néma tájt, s midőn hő vágygyal gondolunk a tavaszra: megjelennek ők, a mi kis téli barátaink. A díszes s az emberhez oly bizalmas pírók, az egyszerű barna ruhás búbos pacsirta, melynek lágy dala derült téli reggeleinken oly vidítólágot hat szívrünkre, a ciztrem sármány, a panaszos hangú cinke, a tarka-barka énekes pinty, s a fúrge verebek: mind, mind leszállnak házunk elé, s ott szorgalommal szedegetik a számukra elhintett táplálékot: a kender-, búza-, répa- és csalán-magvakat. Aranykámnak legkedvesebb foglalkozása télen ez ártatlan hasznos állatok táplálása. — Hisz ők élénkívik föl a telet, ők nyújtanak reményt arra, hogy a megdermedt föld ismét új életre kel, színe újra felvirul!“

„És vannak nyári vendégeink is. Részökre férjem ajánlkozott építő mesternek, de nem ingyen, hanem tekintélyes jutalom fejében. Ha kedve telik benne, — szólott hozzám fordulva — tekintsük meg közelebbről a gyümölcsöst!“

Az első pillanatban nem tudtam fölfogni e szavak értelmét. Mi szükségök van — mondám — szárnyas barátainknak építő-mesterre? Hisz ők nemcsak a dalban de az építészetben is valóságos művészek!

„Ez úgy van“ — volt a nyert válasz. — „De a ma-

dárnak sok, nagyon sok ellensége van. — Nem csak az ember pusztítja kegyetlenül, hogy elkényesztetett étvágyát kielégíthesse. A tudatlan emberen kívül a ragadozó madarak még jobban gyérik a természet e hasznos nélkülözhetetlen munkásai számát. Ezért a jobb gondolkodású s nemesebb lelkű embernek a természet és önmaga iránti kötelessége, e kedves teremteseket oltalma alá venni.

E célból készítő férjem ama palotákat, vagy jobban mondva fészkelő ládákat számukra. Ime!“

S ezzel rámutat egy dús lomboztu fára, melynek törzsére 4–5 méternyi magasságban, körül-belől 24 cm. magas és 10 cm. széles csinos faházacska volt erősítve. Ennek színe a fa törzsével annyira azonos volt, hogy avatatlan szem alig fedezhető föl s különböztethető meg egy hamar ott a lombok közt. S ilyen fészkelő házzal ellátott gyümölcsfát többet is jelölt meg vezetöm. Közülök némelyiken kedves, kis madárka ült a számára oda illesztett ágon s énekelt bájos, édes hangon, — valószínűleg, hogy társát mulattassa, mely ilyenkor keble melegevel önt életet a fészekbe rejtett tojásokba.

„Itt fészkelnek, — szólott rövid idő múlva az én mind nagyobb érdeklődéssel hallgatott magyarázóm — a mi kedves kis lakótársaink. Itt a vörös farku fülemile, amott a serregély, tovább a cinke meg a barázda-billegető, aztán a légykapó és még számos kis madár. És szállásuk, pihenő helyök bérét hihetetlen gazdagon fizetik mind ezek. Mert a mióta kibérelték e lakásokat, sokkal kevesebb a dudva, féreg és hernyó, ellenben sokkal több azóta a gyümölcs és vetemény kertünkben. Aztán, midőn a reggeli mellett itt ülünk, vagy délutáni sétánkat tesszük, oly kedves, oly szívhez szóló hangon énekelnek, mintha csak veltelkednének abban, melyik tud édesebb, hálásabb dalt zengeni gyönyörködtetésünkre!“

„De a mi mindezeknél többet ér, folytatá még lelkesültebben, e szárnyas művészek lánykámát is megtanították győ-

nyörködni, fölavatták őt a természet édes gyermekévé, a ki madarak dala mellett is tud lelkesülni, mert érti csevegésüket s ezzel együtt érti a természet legigazabban beszélő szavát. Könyezik, a midőn távoznak és dobogó szívvvel lesi megérkezésüket!

„Ne ítéljen el, ne nevezzen önhittnek, hogy saját gyermekemről nyilatkozom így; hiszen az anyai szív öröme csalta e szókat ajkamra!”

— Nem, nem! — szólék. Ismerem e ritka gyermeket, ellestem s láttam sokszor, mikor kedves mosoly lebbent el ajkáról egy nyíló virág mellett. — Láttam, hogy derült föl arca, mily tűz égett szemében, midőn megvállva a zöld erdőből, hazatértünk alkalmával a lemenő nap megaranyozá a tájat s a vetésből fölemelkedő pacsirta zengte gyönyörű dalát! Higyje el, asszonyom, szeretem én is e gyermeket; szeretem és bálulom. . . .

De a nap ismét nyugoton áll, búcsut kell vennem e kedves helytől. . . Térjünk haza. . . Gondolkozunk a halottakról! . . .

Tekintsünk egy kissé a naplóba is! . . . Vajon nem találunk-e benne a mondottakra vonatkozólag egy pár gondolatot.

De igen! „Miként ismerkedett meg Aranykám közelebről a madárral?” ide tartozik. — Olvassuk!

„Derült téli napunk van; oly csendes, oly nyugodt a természet. A növényzet ragyogó hólepel alatt pihen. A fákról zöld lomb helyett szeszélyes alakú, össze-visszafonódott zuzmára csüng le; s az ereszhez forrott jégoszlopokon megtörök a nap pirosuló sugara. . .

De im: egy kedves gyermeki nevetés hallszik. Hátra tekintve Aranykát pillantom meg, ki nevetésgélve, örülve jó felém, egy kis madarat tartva kezében.

— Anyáscskám, szólt, magvakat hintettem kis vendégeinknek, s e pirók oly közel jött hozzám, hogy könnyen megfoghatám. Oh, de kedves, kis madár; tegyük kalitba!

— Nem kedvesem! Ne zárjuk el, ne vessük rabságra. Képzeld csak megadat távol szülőidtől, barátaidtól, elzárva egy kis szobába, körülvéve rideg falaktól, hol a szabadságot sohasem élvezhetnéd! Szólj: hogy éreznéd magad?

„A gyermek bozzám simult, arcának derűtségét komolyság váltotta föl, mintha gondolatban is irtóznék a mondtaktól.”

— De, hát a madárka is úgy érez, mint mi? . . . Tud ő is búsulni? . . .

— Kérdéseidre most csak igen-nel felelek. Majd beszélünk mi sokat, sokat a madarakról. Most figyeljünk a kis pirókra! Halld csak, mint dobog a szíve; nézd, mily búsan tekint reánk; hogy esd szabadságáért!

— Viszem s elbocsátom, anyáscskám. Úgy fáj érette a szívem! . . . Miért is fogtam meg? . . .

— Vidd gyermekem; de előbb nézzük meg jól. Hanem még előbb hozd csak ki szobádból azt a kis kitömött pirókot. Itt az ideje, hogy közelebről ismerj meg egy madarat.

„A gyermek vígan szökelve távozott, de nem sokára vissza is tért azzal a másik madárkával, mely már nem mozog többé kezeink közt s minket számba se véve enged meg, hogy minden oldalról megnézezzük.”

(Folytatjuk.)

Binder Laura.

VEGYESEK.

Minthogy a „Család és Iskola“ múlt évi megrendelői közül többektől, sem a lapunkban közzétett többszöri figyelmeztetésünkre, sem többrendbeli zárt

levelekben meg nyílt levelező lapokon megküldött felszólításainkra, sem végre a kiküldött utánvételi jegyek elfogadása által, nem kaphattuk meg meg a hátralékban levő előfizetési díjakat: kénytelenek vagyunk az illető hátralékosoknak most utoljára jelenteni ki, hogy ha f. évi május 10-éig sem küldik be tartozásaikat, egyesületünk nevében a törvény útján eszközendő behajtás fog ellenük igénybe vétetni. — Eryúttal tisztelettel kérjük mindazokat, kik a folyó évre is megrendelték ugyan lapunkat, de az előfizetési díját még az I. félévre sem küldötték be, sziveskedjenek e tartozásuknak haladéktalanul eleget tenni, mert e f. hóval az I. félév már teljesen letelik. Kolozsvárt, 1880. április 29-én. A „Család és Iskola“ kiadóhivatala.

— A sepsi-szt.-györgyi ev. ref. középiskola igazgatója. Görög István, meghalt. Haláláról az érdekelt tanoda a következő jelentést adta ki: „A sepsi-szent-györgyi ev. ref. „Székely Mikó“ tanoda elöljárósága mély fájdalommal jelenti, hogy a tanoda kitűnő képességű, lángbuzgóságú igazgató tanára, Görög István ápril 13-án d. u. 5 órakor agytypus következtében jobb létre szenderült. A mily szép reményekkel néztünk a közművelődés apostolára, oly lesújtó most a véletlen nagy veszteség.” Az elhunyt hült porai múlt hó 15-én télettek örök nyugalomra. — Béke lengjen felettök!

— Pályázat. A „torda-aranyosmegyei tan.-testület“ központi választmánya Végh Mátyás felső népiskolai szaktanító tagtársunk ajándékozása folytán egy darab aranyot tűz ki a következő kérdés megfajtására: A nyilvános vagy isk. nevelés előnye erkölcsi tekintetben a magán, vagy házi nevelés felett. Felhivatnak a „torda-aranyosmegyei tantestület“ tagjai, hogy pályamunkáikat idegen kézzel írva, a szerző nevét rejtő jelíges levél kíséretében, az egyet titkári hivatalához (Iszlai Márton Torda) f. év. szeptember hó 15-ig annival is inkább sziveskedjenek beküldeni, mert a később érkező pályaművek nem fognak tekintetbe vétetni. A pályázat eredménye az őszi közgyűlésen fog kihirdettetni. Buzdításul és tájékozásul ide igtatam a lelkes adományozó leveléből a következő sorokat: „Csekély a díj a thema megfajtásának nehézségével szemben, de meg vagyok győződve, hogy a pályázni akarókat nem annyira felajánlott aranyom, mint inkább nemes ügyünk tovább vitelének, fejlesztésének érte fogja a megírásra bírni. Kelt Tordán, 1880. ápril 12. Iszlai Márton tantestületi titkár.

— Meghívás. A „kolozsmegyei tanító-testület bánffy-hunyadi köre f. évi május 14-én tartja meg III-ik értekezletét a nagy-almási felekezeti iskola helyiségében a hivatkozott tárgysorozattal: 1. Nyilvános tanítást tart Benedek János nagy-almási tanító és Bihary István k. szentkirályi vezértanító. 2. Ertekezés; felolvassa Kése József inaktelki községi tanító. 3. Szabó Lázár m.-valkói községi tanító. Énektanítás című művének megbirálása Benedek János n.-almási tanító által. 4. A központi választmány múlt évi november hó 29-én tartott ülése megbízásából kiküldött ezen vitatétel megvitatása: „Hogyan állítsa be a tanító az iskolai könyvtárt (tekintettel a gyermekek és felnőttek olvasmányára) és mik teendői annak célszerű használatára érdekében?“ Előadó: Bács György b.-hunyadi tanító. 5. A jövő gyűlés helyének és idejének megállítása. 6. Indítványok tárgyalása. E gyűlésre a tanító-testület minden tagját valamint a tanügy iránt érdeklődő közönséget tisztelettel meghívja. K. Szentkirályon, 1880. ápr. 18-án. Bihary István, köri elnök.

— **Meghívás.** A kolozsmegyei tanító-testület központi köre folyó évi második rendes gyűlését Kolozsvárt, 1880. május hó 8-án tartja meg, a következő tárgysorozattal: 1. d. e. 9—10 óráig nyilvános tanítást tart a belvárosi r. k. leányiskolában tanítónő Salamon Klára k. a. D. e. 10 óraker. a gyűlés folytatása a városi polgári iskola helyiségében ily rendben: 2. Elnöki megnyitó beszéd 3. A jegyző jelentése a múlt gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítéséről. 4. Jelentés a nyilvános tanításról. 5. Felolvasást tart Rieger Imre tanító. 6. Szakelőadás: „Az elemi iskolai rajztanítás módszerének gyakorlati alkalmazásáról.” Előadó Benedek Samu, képezdei gyakorló iskolai tanár úr. 7. Vitatkozás e tételről: „a számtan tanítása a népiskola első korosztályában és a Henschel és Grube-féle módszer a számtanítás megkezdésénél.” Előadó Paal Ferencz képezdei igazgató tanár úr. 8. Indítványok tárgyalása. E gyűlésre a tagok s a tanügy iránt érdeklődők ezennel tisztelettel meghívottnak. Kolozsvárt, 1880. április hó 20-án. Benedek József, elnök. Rieger Imre, jegyző.

— **Tanító-testületünk** központi választmánya a múlt szombaton (április 24-én) tartott ülésén tárgyalta a III. egyetemes tanító-gyűlés végreh. bizottságának azt a Felhívását, melyet lapunk múlt számában közlünk. Ez ülés határozatai közül ide iktatjuk a következőket. A végrehajtó bizottságnak a pünkösdi ünnepén tartandó nagy gyűlésre lapunk szerkesztője, Váradai Károly, választatott meg testületünk képviselőjének, ki készséggel meg is ígerte, hogy ha csak rendkívüli körülmények nem gátolják a felmenetelben, okvetetlen részt veend a nagy gyűlés érdekesnek ígérkező tárgyalásaiban. Meghatározatott továbbá, hogy ha képviselőnk ígérésténkel teljességgel nem tehetne eleget, közp. választmányunk átiratban fogja tudatni a végreh. bizottsággal testületünknek a gyűlés kitűzött tárgyaira vonatkozó véleményét. Ez átiratban mindenek előtt köszönetét s elismerését tolmácsolandja a választmány a végreh. bizottságnak azért a buzgó fáradozásáért, a melyet a tanító-egyesületek létrehozása érdekében eddig kifejtett s egyszersmind felkéri a bizottságot, hogy a hazai tanítóságnak e rég óhajtott szövetségét — minden törvényes és tisztességes út és mód felhasználásával — a részéről eddig is tapasztalt buzgósággal s tapintattal igyekezzék mielőbbi megvalósulásra juttatni. As iskolai takarékpénztárakra vonatkozólag — hosszas s kiválóan érdekes és tanulságos eszmecsere után — kimondatott, hogy e már annyi helyt jóra valóznak s hasznosnak bizonyult intézményt elvben a választmány is pártolja, de azért elhibázott vagy legalább elcsúszott dolognak tartaná, ha a meghonosítására általánosan kötelező rendeletet adna ki akár a törvényhozás, akár a kormány. Ellenben arra már eljöttnek látja az időt, hogy az egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottsága maga ajálja már ez intézmény felkarolását a hazai tanító-egyesületek figyelmébe. Ezek a közp. választmányaikban s vidéki köreikben tartandó gyűléseiken, az ügy legmelegebb barátainak is teljes megnyugtatót nyújtva puhatólhatnak ki, hogy vidékek területén, a helybeli viszonyoknak s körülményeknek megfelelően, hol és miként lehetne óhajtott sikerrel s minden kockázat nélkül isk. takarékpénztárakat állítani. Végre az „Eötvös“-alap gyarapítására gyűjtő-bizottság küldetett ki. Mivel azonban, ez időszereint, a Csoma Zsigmond elhunyt pályatársunknak nagy nyomorban hátrahagyott családja felségelésére még halaszthatatlanabbnak mutatkozik az e célra már megkezdett gyűjtés hathatós folytatása, igen valószerű, hogy az „Eötvös-alap“-ra szóló tagsági járulékokat s adományokat csak is a májusi üléséből terjesztheti föl a választmány. — Ezek tájékoztató közlése után kedves köteleességet teljesítünk, midőn az annyi életbevágó és nagy fontosságú ügy erélyes

felkarolására hivatott végrehajtó bizottságot küszöbön álló nagy gyűlése alkalmából — lapunk részéről is a legmelegebben üdvözljük s üdvös működésére áldást kívánunk.

— **Lapunk mai száma** különálló mellékletét — az „Adriai biztosító-társulat“ (a „*Riunione Adriatica di Sicurtà*“) kolozsvári főügynökségének körlevelét — ajáljuk az érdekeltek figyelmébe.

— **Nyilvános nyugtatóványok.** (Folytatás) A „Család és Iskola“ áraban fizettek:

I. Az 1879-iki folyamra:

a) egész évre 3 frtot:

283. Községi iskola S.-Szt.-Györgyön. 284. Állami iskola Marosújvárt. 285. Baló Sándor ev. ref. lelkész Kolozsvárt. 286. Páll Sándor kir. tanker. főigazgató ugyanitt. 287. Pethő Mózes ev. ref. lelkész Hermányon. 288. Községi iskola Aranyos-Polyánban. 289. Varga József tanító Mező-Bándon. 290. Fekete János tanító B.-Hunyadon. 291. Községi iskola Kövenden. 292. Dr. Strosz Ernő Zombolyán. 293. „Eötvös-kör“ Zilahon. 294. Bójthe László tanító Kolozsvárt. 295. Községi iskola Kovásznán. 296. Bihari István tanító K.-Szt.-Királyon. 297. Állami iskola Dálnokon. 298. Községi iskola Alsó-Rákoson. 299. Sipos Ignác tanító Ürmösör. 300. Községi iskola Türkösön. 301. Községi iskola Bágyonban. 302. Józsa Mihály tanító Brassóban. 303. Janosó József tanító Fülén. 304. Eötvös-kör Negriutin Fekete M. Szamosujvárt. 305. Vánca György tanító Szepsi-Szt.-Györgyön.

b) 1879. II. felére 1 frt 50 krajával:

306. Unitárius középtanodai tanárikar, Tordán. 307. Máday János ev. luth. lelkész Kolozsvárt. 308. Olasz Károly városi tanácsos u. i. 309. Deák József polg. isk. tanár u. i. 310. Rátz Miklós tanító Somkereken. 311. Állami iskola Brassóban. 312. Antal Dénes tan. Tordán. 313. Laubhaimer Róbert tanfelügyelői tollnok Sopronyban. 314. Sárdi József. unitárius kántor s tanító Kolozsvárt. 315. Állami iskola Rettegen. 316. Benke Zsigmond tanító Algyógyon. 317. Weisz Bernát Ferencz kir. tanácsos Budapesten.

2. Az 1880-ik folyamra.

a) egész évre 3 frtot:

67. Állami iskola Kidében. 68. Állami felsőnépiskola Hosszúfaluban. 69. Böhm Jenke kisassz. tanítónő Kis-Várdán. 70. Borbély József tan. Szt.-Lászlón. 71. Fekete János tan. B.-Hunyadon. 72. Józsa Mihály tan. Brassóban. 73. Községi iskola Aranyos-Polyánban. 74. Községi iskola Zajzonban. 75. Községi iskola Kövenden. 76. Polgári iskola Gyergyó-Szt.-Miklósön. 77. Rátz Miklós tanító Somkereken. 78. Dr. Strosz Ernő Zombolyán. 79. Állami tanítóképzőintézet Sárospatakon. 80. Tanító testületi fiók-kör Piski-telepen. 81. Tanító-testületi fiók-kör Petrózsényben. Unitárius középt. tanári kar Tordán. 83. Dr. Márki József m. kir. egyetemi könyvtárnok, Budapesten.

b) Az 1880-ik évfolyam I. felére 1 frt 50 krt.

84. Állami elemi iskola Maros-Ludason. 85. Állami felső népiskola M.-Ludason. 86. Boér Gerő képző int. tanár Kolozsvárt. 87. Csulak Lajos tanító M.-Valkón. 88. Debreczeni József ev. ref. főisk. tanvezető tanár Kolozsvárt. 89. Dömötör Krisztina k. a. tanítónő Kecskeméten. 90. Felső leányiskola Nagy-Kőrösön. 91. Gazsy József gyakorló iskolai tan. Kolozsvárt.

(Folytatása következik.)

Propper Ferencz,
tan.-testületi pénztárnok.